

כל ת"שכה תשפ"ג

202

ויבא אברהם ללמד לשרה ולכמותה. ולכאורה
 ממה הא בני הוא קדם הספד, דג' ימים
 לבני שבעה להספד כדאיתא במ"ק דף כ"ז
 ע"ב. וצריך לומר כי הספד פירושו לדבר
 בשבח הנפטר שמה יתעוררו לבכות ולהוריד
 דמעות ולכן בדור כשר אין צריך לעורר בדברי
 שבת, שהידיעה בעצמה שהצדיק מת כבר
 יודעים שהוא הפסד גדול ובוטח עליו, ורק
 אחר שכבר עברו ג' ימים שכנו עליו צריך
 לעורר בדברי שבח שלא ידעו איך שראוי
 לבכות ביותר עליו, וכדי לילך במעשיו, אבל
 בדור ובמקום של בני חת שאין ידעו מעלה
 צדיק, הוצרך אף בג' ימים הראשונים לספד
 לשרה שידעו אף בני חת הפסד הגדול שיש
 במיתתה, ורק אז נתעוררו לבכות, וכעין זה הא
 דבסוטה דף י"ג ע"ב אר"צ שהקב"ה הספיד
 וימת שם משה, וסמליו אמר וימת שם משה
 ספרא רבא דישאל, שר"ג סובר שבדור גדול
 כזה סגי להספיד את משה בשמו לבד שמשה
 מת וכבר ידעו את הפסד הגדול, וסמליו סובר
 דאף בדור הגדול הזה הוצרך לומר השבח
 דספרא רבא לידע שעל ענין זה צריך לבכות
 ביותר, מאחר דהיו על כמה דברים לבכות
 כדחשיב התם, אמר שר"ג צריך ביותר.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

אחר שכבר עברו ג' ימים שכנו עליו צריך
 לעורר בדברי שבח שלא ידעו איך שראוי
 לבכות ביותר עליו, וכדי לילך במעשיו, אבל
 בדור ובמקום של בני חת שאין ידעו מעלה
 צדיק, הוצרך אף בג' ימים הראשונים לספד
 לשרה שידעו אף בני חת הפסד הגדול שיש
 במיתתה, ורק אז נתעוררו לבכות, וכעין זה הא
 דבסוטה דף י"ג ע"ב אר"צ שהקב"ה הספיד
 וימת שם משה, וסמליו אמר וימת שם משה
 ספרא רבא דישאל, שר"ג סובר שבדור גדול
 כזה סגי להספיד את משה בשמו לבד שמשה
 מת וכבר ידעו את הפסד הגדול, וסמליו סובר
 דאף בדור הגדול הזה הוצרך לומר השבח
 דספרא רבא לידע שעל ענין זה צריך לבכות
 ביותר, מאחר דהיו על כמה דברים לבכות
 כדחשיב התם, אמר שר"ג צריך ביותר.

(3) ס' מ' א' ק' נ' מ' ס'

שדה הלאומיות הישראלית

קיחה קיחה משדה עפרון

כפרשתנו מתבצעים שני קניינים חשובים, רכישת שדה מערת המכפלה עבור
 קבורתה של שרה ולקיחתה של רבקה לאשה עבור יצחק. קידושי אשה מכונים בפי
 חז"ל "קניין". יתר על כן, חז"ל מקשרים בין שני הקניינים הללו ולמדים שהמקור
 לקידושי אשה בכסף הוא מקניית שדה המכפלה, ולדברי התוספות (כתובות ב ע"ב):
 "האשה היא שדה של הבעל". גם במגילת רות אנו עדים לכך שבמקביל לקניית שדה
 אלימלך בידי בועז, הוא גם קונה את רות לאשה (רות ד, ה-י). חז"ל אף קשרו את שרה
 לרכישת שדה המערה עוד בחייה: "זממה שדה ותקחהו, זממה ונטלה שדה המכפלה
 ושם נקברה שנאמר ואחרי כן קבר אברהם את שרה" (תנחומא חיי שרה, ד).

ונערו הנוכפלה

אז הנה נחמיש שדה מאוד מסורים, שדה המכפלה:

ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו... ויקם
 שדה עפרון אשר במכפלה... ואחרי כן קבר אברהם את שרה
 אשתו אל מערת שדה המכפלה.

והנה נחמיש שדה אשר בשדה המכפלה בקבורת כל אחד מן האבות - אברהם,

יצחק ויעקב

מה ששרה שמה של המערה ומה מסמלת כפילותה?

(1)

בשטות היא נקראת כך משום שהיתה כפולה: "שני בתים זה לפניו מזה", "שכפולה
 זוגות" (עין ויין נג ע"א). יתירה מכך: "כל מי שהוא קבור בתוכה בטוח ששכרו
 פטול ומכוסל" (בראשית רבה נח, ח). אך מדברי הזוהר (חיי שרה קכח ע"ב-קכט ע"א) עולה
 שזוגות מכתאת עיקרון רוחני. המליד על הבחינות הכפולות שבקולמונו, בדומה
 לכתבילות של ירושלים - זו של מטה וזו של מעלה (תענית ה ע"א). זוגות - אבות
 ואמהות, איש ואשה.

4
 se

אניהם ושרה - אהבה ויראה

שני יסודות עומדים בתשתית הרוחנית שלנו - אהבה ויראה, שני ערכים שכל עבודת
ו' טוגנת סביבם.

אברהם אבינו איש האהבה, "זרע אברהם אהבי" (ישעיה מא, ח), "אב המון גוים" (בראשית
 יד, ה), "ונברכו בך כל משפחת האדמה" (בראשית יב, ג).⁵ לעומתו, שרה אמנו בפרשת
 וירא, דורשת מאברהם לגרש את הגר וישמעאל, דרישה שעומדת בסתירה לכל חזונו
 הגדול של אברהם, "וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו" (בראשית כג, יא).
 אברהם מבקש לאהוב את כל העולם וללמד אותם דעה את ה', אולם את בנו, בשר
 מבשרו, לא יזכה לחנך בתוך ביתו וליישם בחצרו שלו את מידת האהבה והחסד. "כל
 אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לה זרע". שרה מנמקת את דעתה:
 "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק". שרה מתמקדת בירושה, בראייה
 עתידית של עיצוב המורשת. בית לאומי כמו בית משפחתי, מוקף בקירות ובגדרים
 העוצרים בעד רוחות זרות מלחדור פנימה. על הבית אמונה האשה, עקרת הבית,
 "אשה יראת ה' היא תתהלל" (משלי לא, ל) - מידת היראה מסייעת בידה לשמור על
 הבית, על חוסנו, על הרוח השוררת בו.

כפילות הלאומיות הישראלית

רכישת חלקת השדה אשר לעפרון על ידי אברהם מהווה המשכיות לפועלה של
 שרה. ההיאחזות בקרקע מתוחמת מסייעת בידינו להגדיר הגדרות ולהציב גבולות
 מדויקים, "את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו". ברכישת השדה ותיחום
 מיצריו ישנה מעין מידת יראה היוצרת גבולות. על מנת לממש בעלות על קרקע
 דרושה יראה, הבאה מכוחה של שרה: "זממה שדה ותקחהו".

קניין השדה מבטא טריטוריאליזם לאומי, המשלימה ומאזנת את האהבה הרחבה
 החפצה להכניס תחת כנפי השכינה את כל באי עולם:

רחבות הלב, שבאה לפעמים להכניס את העולם כולו, כל
 האנושיות כולה, בכלל החיבה המיוחדת המתגלה לישראל,
 היא צריכה בדיקה. כשההכרה של הקודש המצוין אשר
 לסגולת ישראל עומדת בציביונו, ומתוך בהירותו מתפשטת
 החיבה והאהבה בעין טובה על כל גוי ואדם יחד, זוהי מידתו
 של אברהם אבינו, אב המון גוים, 'ונברכו בך כל משפחות
 האדמה - ובזרעך'. (אורות, אורות ישראל, ה, ה)

אז והאהבה כלפי חוץ יש להרעיף דווקא מתוך הקפדה על שמירת ייחודו של הבית.

אבל יש שיסוד התרחבותה של חיבה זו באה מתוך כהות הרגש
 והאפלת אור הקודש של הכרת הסגולה הישראלית העליונה,
 ואז היא ארסית, ותוכן פעולתה הוא מלא הירוס נורא. (שם)

2

את השדה הלאומי יש לעבד בשיתוף עדין של יראה ואהבה, התבדלות והתרחבות. אברהם ושרה מסמלים את חיי הכפולים של ישראל - נבדלות והשפעה.⁸ "הנטיה הלאומית בישראל היא שדה אשר ברכו ה'" (אורות, אורות התחיה, עמ' סה).

5
מ

בפרשת תולדות ניפגש עם שתי דמויות הנקשרות אל מושג השדה. על עשיו נאמר: "ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה" (בראשית כה, כז). ומנגד, על יעקב נאמר: "ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'" (שם כז, כז). מבין שתי השדות האלו שוב תהיה זו האשה, רבקה אימנו, שתכריע בין שדה לשדה, בין לאומיות הרסנית שחיה על חרבה, ללאומיות הנושאת ברכה אל כל האנושות.

אברהם - עדינות ונחישות

שני הצדדים מקבלים ביטוי גם בדרכו של אברהם ברכישת השדה. מצד אחד אברהם ניגש בעדינות, ואפילו בהכנעה: "גר ותושב אנכי עמכם". על פסוק זה דרשו חז"ל את אחת התכונות הנמנות בתלמידיו של אברהם אבינו (משנה אבות ה, יט) - רוח נמוכה (אבות דרבי נתן פרק מה).⁹ הוא משפיל את עצמו ומשתחוה פעמיים: "ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת", "וישתחו אברהם לפני עם הארץ". אולם בד בבד, יודע אברהם לדבר בנחרצות: "גר ותושב - אם תרצו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואתלנה מן הדין שאמר לי הקב"ה: 'לזרעך אתן את הארץ הזאת'" (רש"י). אברהם מדבר גם כשפת היראה,¹⁰ שפת הדין. יחד עם העדינות אברהם מגלה נחישות לאומית, בדרכה של שרה, האמא, שנלחמת בקנאות עבור בניה.

מכות האם נבנית האומה.

מציאת רבקה אימנו

בניגוד מוחלט למידת האהבה ולרחבות הלב הנובעת ממנה, אברהם מצמצם את האפשרויות למציאת כלה עבור יצחק: "לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבם. כי אל ארצו ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק". נוסף לכך גם הציווי לא להוציא את יצחק מהארץ: "ויאמר אליו אברהם השמר לך פן תשיב את בני שמה". אברהם נוקט בצעדים האופייניים למורשתה של שרה, וכמובן הזה הפרשייה כולה היא "חיי שרה", על אף חוסר נוכחותה הגלויה.

מעניין שאת רבקה פוגש יצחק בשדה: "ויצא יצחק לשוח בשדה", על פי הזוהר, אותו שדה בו פגש יצחק את רבקה הוא השדה אשר קנה אברהם עם מערת המכפלה (זוהר ח"ב לט ע"ב).¹¹ יצחק נפגש עם רבקה כשברקע שורה רכישת השדה, ודמותה של אימו, "ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו".

רבנן אמרו: שלוש שנים היה יצחק מתאבל על אמו וכל זמן שהוא נכנס לאוהלה וראה שהוא כוהה, היה תולש בשערו. וכיון שנשא רבקה והכניסה לאוהלו, חזר האור למקומו. נתנתם והיה רואה כאילו אמו קיימת, לכך נאמר: וינחם יצחק אחרי אמו'. (מדרש הגדול בראשית כא, סז)

יצחק תר אחר דמות האם, נחמתו מגיעה כאשר הוא מזהה ברבקה המשכיות לדרכה של שרה.¹²

גם יעקב ימצא את זיווגו בשדה: "וירא והנה באר בשדה... והנה רחל בתו באה עם הקצאן" (בראשית כט, ב; ו). כאבותיו, גם הוא יקנה חלקת שדה בשוכו לארץ ישראל: "ויקנו את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו" (בראשית לג, יט).

יירל מחחיל בחברון, בשדה מערת המכפלה.

3

ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב (כ"ד ס"ג)

במס' ברכות (כ"ו ב') אמרו, יצחק תיקן תפלת מנחה. שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. ואין שיחה אלא תפלה. שנאמר (תהלים, ק"ב א') תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו. ע"כ.

ואין לפרש לשוח מענין טיול, יען כי לא מצינו בכל המקרה פעל זה במובן טיול, ורק מענין דבור, כהפסוק הנזכר, ולפני ה' ישפך שיחו, וכן ישיחו בי יושבי שער (שם, ס"ט י"ג), ואחרי כי אין מדרך האדם לדבר לעצמו בלא חבר ורע, לכן מפרש שהוא מענין תפלה. ויען דכתיב שיצא לפנות ערב סמך לדרוש דמוסב על תפלת המנחה, שהיא לאחר חצות היום, משש שעות ומחצה, וכבר נקרא הזמן ההוא בשם בין הערבים.

ולא נתבאר יחס שם מנחה לענין התפלה שאחר חצות היום, כי אעפ"י שמצינו הלשון מנחת הערב (מ"ב ט"ז ט"ו, תהלים קמ"א ב', ודניאל ט' כ"א), אך כמו כן מצינו גם שם מנחת הבקר (פרשת תצוה, כ"ט מ"א), ומאן אולמא לכנות התפלה שאחר חצות היום בשם מנחה יותר מתפלת שהרית וערבית. ועיין במגן אברהם שחקר בענין שם זה, אבל לא החליט דבר. זמה שגראה לי בתכונת שם זה ויחוסר לתפלת הצהריים עפ"י מה שכתב

המג"ב א"ח בסימן דל"ב בסמיכות למאמר חז"ל בברכות (ו' ב') לעולם יצא אדם זהיר בתפלת המנחה, וכתב בטעם הדבר, מפני שתפלת השחר זמנה ידוע לאדם בבקר בקומו ממשכבו ויתפלל עוד קודם שיהי טרוד בעסקיו, וכן תפלת ערבית כלילה זמנה ידוע בשונו לביתו והוא פנוי מעסקיו, אבל תפלת המנחה שהיא באמצע היום, בעצם טרדת האדם בפרנסתו צריך האדם לשים אותה אל לבו ולזכור ולפנות מכל עסקיו ולהתפלל אותה, ולכן אב היא עושה כן שכרו הרבה מאוד. ע"כ דבריו.

ואני אוסיף מלה ותכלין לדבריו עפ"י מה שאמרו במס' מנחות (ק"ד ב') על הפסוק דריש פרשה ויקרא (ב' א') ונפש כי תקריב מנחה, מה נשתנה מנחה שנאמר בה נפש (כי תקריב), ולא איש או אדם, או גם בלא תואר המקריב, רק וכי תקריב מנחה, או ואם מנחה קרבנו, כמו סגנון הלשון בפרשה שם, ואם מן הצאן קרבנו, ואם מן העוף קרבנו), אמר הקב"ה מי דרכו להביא מנחה (שהוצאותיה מעטות) — עני שאין לו לקרבן יותר שוה מזה), מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני, ע"כ.

ובצירוף דברים אלה יתבאר ויטעמו מאוד דברי המג"ב, כי יען אשר בזמן תפלת המנחה אדם עומד טרוד בעסקיו ובפרנסתו והוא מניח אותה ומתפלל, ולרנט אדם היא חייו ונפשו, לכן נחשבת תפלה זו לפני הקב"ה כאלו הקריב נפשו, והקרבת נפש כלולה בקרבן מנחה, ולכן על שם זה נקראת תפלה זו בשם "מנחה", יען כי יש בה המעלה מן קרבן מנחה שהיא כמו הקרבת הנפש, כאמור.

(6)
ש"ס
כ"כ

Hayei Sara

The World's Oldest Man

On August 11, 2017, the world's oldest man passed away, just a month short of his 114th birthday – making him one of the ten longest-lived men since modern record-keeping began. If you knew nothing else about him than this, you would be justified in thinking that he had led a peaceful life, spared of fear, grief, and danger.

The actual truth is the opposite. The man in question was Yisrael Kristal, Holocaust survivor. Born in Poland in 1903, he survived four years in the Lodz ghetto, and was then transported to Auschwitz. In the ghetto, his two children died. In Auschwitz, his wife was killed. When Auschwitz was liberated, he was a walking skeleton weighing a mere 37 kilos. He was the only member of his family to survive.

He was raised as a religious Jew and stayed so all his life. When the war was over and his entire world destroyed, he married again, this time to another Holocaust survivor. They had children. They made *aliya* to Haifa. There he began again in the confectionery business, as he had done in Poland before the war. He made sweets and chocolate. He became an innovator. If you have ever had Israeli orange peel covered

(7)
Judaism's Life
Changy Idey

(4)

in chocolate, or liqueur chocolates shaped like little bottles and covered with silver foil, you are enjoying one of the products he originated. Those who knew him said he was a man with no bitterness in his soul. He wanted people to taste sweetness.

In 1916, at the age of 13, he finally celebrated his bar mitzva. A hundred years earlier, this had proved impossible. By then, his mother was dead and his father was fighting in the First World War. With an almost poetic sense of fittingness, Yisrael died on the eve of Shabbat *Parashat Ekev*, the *parasha* that includes the second paragraph of the *Shema* with its commands to wear tefillin and teach Torah to your children, "so that you and your children may live long in the land that the Lord swore to your ancestors."

Yisrael Kristal faithfully did both. On his bar mitzva he joked that he was the world's oldest tefillin-wearer. He gathered his children, grandchildren, and great-grandchildren under his tallit and said, "Here's one person, and look how many people he brought to life. As we're all standing here under my tallit, I'm thinking: six million people. Imagine the world they could have built." This was an extraordinary man.

His life sheds light on one of the most tantalising verses in the Torah. Describing the death of Abraham, our *parasha* says that he "breathed his last and died in good old age, old and satisfied" (Gen. 25:8). His is the most serene death in the Torah. Yet consider his life, fraught as it was with trial after trial.

To pursue the call of God, he had to say goodbye to his land, his birthplace, and his father's house and travel to an unknown destination. Twice, famine forced him into exile, where his life was in danger. Promised countless children – as many as the dust of the earth and the stars of the sky – he remained childless until old age. Then God told him to send away his son by Sarah's handmaid Hagar. And if that trial were not heart-breaking enough, God then told him to sacrifice his only son from Sarah, Isaac, the one who God had told him would be his spiritual heir and bearer of the covenant into the future.

Seven times promised a land, when Sarah died he owned not a single square inch of territory in which to bury her, and had to entreat the Hittites to let him buy a field and burial cave. This was a life of

disappointed hopes and delayed fulfilments. What kind of man was this that the Torah can say that he died "in good old age, old and satisfied"?

I learned the answer to this question through a series of life-changing encounters with Holocaust survivors. They were among the strongest, most life-affirming people I have ever met. For years I wondered how they were able to survive at all, having seen what they saw and known what they knew. They had lived through the deepest darkness ever to have descended on a civilisation.

Eventually I realised what they had done. When the war was over, most focused with single-minded intensity on the future, or if not on the future then on the present, taking it day by day. They did not look back. Instead, strangers in a strange land, they built homes and careers, married and had children, and brought new life into the world.

It is impossible to generalise. Every life was different, every story unique. But this is what I discovered: In most cases, they did not talk about their experiences during the *Shoah*, even to their spouses, their children, and their closest friends. This silence lasted, in many cases, for as long as fifty years. Only then, when the future they had built was secure, did they allow themselves to look back and bear witness to what they had suffered and seen. Some of them wrote books. Many of them went around schools, telling their story so that the Holocaust could not be denied.¹ First they built a future. Only then did they allow themselves to remember the past.

That is what Abraham did in this *parasha*. He had received three promises from God: children, a land, and the assurance that he would be the father, not of one nation but of many nations (17:4–5). At the age of 137, he had one unmarried son, no land, and had fathered no nations. He uttered not a single word of complaint. It seems that he realised that God wanted him to act, not to wait for God to do the work for him.

So, when Sarah died, he bought the first plot in what would become the Holy Land, the field and cave of Machpelah. Then he instructed his servant to find a wife for Isaac, his son, so that he might

1. For two fascinating portraits of how encounters with the Holocaust and its survivors were transformative for young Americans, see the films *Paper Clips* (2004) and *Freedom Writers* (2007).

live to see the first Jewish grandchildren. Lastly, in his old age, he married again and had six sons, who would eventually become progenitors of many nations. He did not, except briefly, sit and mourn the past. Instead he took the first steps towards building the future.

That, in his own way, is what Yisrael Kristal did – and that is how a survivor of Auschwitz lived to become the world's oldest man. He too died "in good old age, old and satisfied."

That is what the Jewish people did collectively when, a mere three years after standing eyeball-to-eyeball with the angel of death at Auschwitz, David Ben-Gurion proclaimed the Jewish State in our people's ancient homeland, the land of Israel. Had world Jewry sat passively and wept from then till now for the murdered generations of European Jewry, it would have been an understandable reaction. But it did not. It was as if the Jewish people had said collectively, in the words of King David, "I will not die but live" (Ps. 118:17), thereby giving testimony to the God of life. That is why the West's oldest nation is still young, a world leader in life-saving medicine, disaster relief, and life-enhancing technology.

This is a transformative idea. To survive tragedy and trauma, first build the future. Only then, remember the past.

Life-Changing Idea #5

To survive tragedy and trauma, first build the future. Only then, remember the past.

(10)
כנסת
כנסת

ומשמע ודומה ומשא

על רשעותם של הישמעאלים כלפי ישראל כבר עמד הרמב"ם באיגרת תימן. הרמב"ם מצייץ שם שמעולם לא עמדה לישראל אומה רשעה יותר מהישמעאלים, ואף שאנו מקבלים שעבודם מבלי להתאונן, כמו שהוכיחנו רבותינו (מברש הגדול, בראשית כה, יד) לשאת כזכי הישמעאלים ויִשְׁקְרוּ ולשתוק, וסמכו זה לפסוק [שבפרשתנו] שנרמז בשם בניו 'ומשמע ודומה ומשא' (כה, יד) - 'שמע, דום ושא', אין שנאתם פוסקת. ואף שקיבלנו עלינו את שלטונם, לא נוכל להינצל מרוב רעתם, וכל זמן שאנו הודפים שלומם, הם רודפים אחרינו בחרב ומלחמה, כמו שאמר דוד (תהלים קב, ז), 'אני שלום, וכי אדבר המה למלחמה' (איגרת תימן, ד"ה ואתם לאחינו ידוע לכם).

ובן כתב רבנו בחיי על הפסוק 'ונתן ה' אלהיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך' (דברים ל, ז), "אויביך - אלו הישמעאלים, שונאיך - אלו בני עשו. והאויב גדול מן השונא. ומפני שבני ישמעאל קשים לישראל יותר מבני עשו, קראן הכתוב אויביך". וכן כתב הזוהר על הפסוק 'ושפחה כי הירש גבירתה' (משלי ל, כג), שאין לך גלות קשה לישראל כמו גלות ישמעאל (זוהר שמות יז ע"א).

חלמידי הארץ כתבו, שארבע המלכויות לא ביקשו להשמיד את ישראל, אלא ביקשו להילחם נגד דת ישראל. לעומתן, ישמעאל

המאמין באמונת הייחוד, אינו נלחם נגד הדת, אלא מבקש להשמיד את ישראל. על ישמעאל נאמר "והוא יהיה פרא אדם" (בראשית טו, יב). וכבר דייקו המפרשים, שבדרך כלל שם העצם קודם לתואר, כמו "אדם גדול", "אדם חכם", ואילו "פרא אדם" מלמד שהפרא הוא שם העצם, המהות, ואילו האדם אינו אלא שם התואר.

"פרא", כתב הרש"ר הירש, הוא מי שאינו מקבל מרות, שאין עליו כל שעבוד. ולכאורה, בישמעאל מצינו תרתי דסתרי. מצד אחד הוא מאמין בכורא העולם, ומצד שני הוא אינו מקבל את מרותו.

בעוד ישראל - "ישר אל" - מיישרים עצמם לכיוון אל, ובזה עושים עצמם עבדי ה'; הישמעאלים הופכים את האלקים לעבדי שלהם; "כי שמע א-להים לקול הנער" (כא, יז) - לדעתם, ה' הוא ששומע לקולם ומסכים למעשיהם. וע"כ שם שמים שגור תמיד בפייהם, ומאמינים שכל מה שהם עושים הוא בשם א-ללה הגדול, ומלחמותיהם מלחמות קודש הן, וכל רוצח הוא "שאהיד".

מהו מקור כוחו והעזתו של ישמעאל לטעון לבעלות בלעדית על ארץ ישראל, והרי גם בני ישראל הם בני אברהם, ומדוע לא יחלקו לפחות את הירושה?

שרה גירשה את ישמעאל, כשראתה אותו "מצחק", ואמרה "לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק" (כא, י). מה כל כך הטריד את שרה עניין הירושה?

מסביר בעל הערוך לנר, שישמעאל רצה להיות היורש הבלעדי של אברהם, אך הסברו תמוה: אמנם ישמעאל הוא הבכור, אך מדוע שיירש הכל?

(8)

מכתב (12) מקיבוץ

מכתב ת"א (11)

1 ואתם אחינו, דעו, שה' ירסנו⁶⁸ ברכ עוונתנו עם זאת האמה, רצוני לומר: אמת ישמעאל, המרבה לצערנו, ולהוציא דינים מדתם⁶⁹ להרע לנו ולמאס⁷⁰ אותנו, כמו שיעדנו יחעלה⁷¹: "ואיבינו פלילים". ולא עמדה כלל על ישראל אמה יותר מרעה⁷² ממנה, ולא מי שהפליג להשפילנו ולהפחיתנו ולחזק שנאתנו⁷³ כמותם, עד שדוד מלך ישראל, כשהראו לו ברוח הקדש⁷⁴ הרעות אשר יעברו על ישראל - לא צעק ולא הליל ולא בקש תשועה על לשון⁷⁵ האמה וזלת ממלכות ישמעאל, אמר⁷⁶: "אוייה לי כי גרתי משו שכןתי עם אהלי קדר". והשתכלו איך יחד קדר מתוך בני ישמעאל⁷⁷, כי המשגע⁷⁸ אמנם הוא⁷⁹ מבני קדר, כמו שנודע מחסו⁸⁰. וגם⁸¹ דניאל לא ספר בניעתנו ופחיתותנו⁸² רק על ממלכות ישמעאל, מהרה תפנע, והוא אמרו עליה⁸³: "ויפל [ונתפל] ארצה מן הצבא ומן הפוכבים (וירמסם) [ונתרמסם]⁸⁴". ואנחנו, עם היותנו סובלים מהכנעתם ושקריותם ופחיתותם מה שאין ביכלת האדם לסבול, ושכנו⁸⁵ כמו שאמר הנביא⁸⁶: "ואני כחרש לא אשמע, וכאלם לא יפתח פיו", וכמו שיסרונו⁸⁷ החכמים ז"ל שנסבל שקרי הישמעאלים וכןכם, ונשמע ונדם, ושמו הערתם על זה⁸⁸ משמות בניו: "ומשמע ודומה ומשא"⁸⁹, שמע ודם ושא⁹⁰, וכבר הרגלנו עצמנו גדולים וקטנים, לסבל הכנעתם, כמו שצפה ישעיה ואמר⁹¹: "גוי נתתי למסים ולתני למרטים" - ועם זה פלו לא נמלט מחזק רעתם והתפרצם בכל עת, וכל⁹² אשר נסבל כדי לעמד עמהם בשלום יעוררו עלינו מלחמה וחרב, כמו שאמר דוד⁹³: "אני שלום וכי אדבר המה למלחמה". וכל שכן כשנעזר⁹⁴ ונתפאר להם במלוכה בשטות ובכזב - שאז⁹⁵ נמסר עצמנו למות.

2 זה ברור שירמיהו הנביא כתב את ספר מלכים (ע"ב ב"ב י"ד ע"ב) כאחד מספרי הנביאים כדי שיהיו הדורות הבאים לומדים משם שהנהגה כזאת וכזאת לא היתה טובה, ואחרת כן היתה טובה. וכדאיתא במגילה י"ד ע"א: נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה ושלא הוצרכה לא נכתבה. אולם צ"ב מדוע נכתב סמוך לחורבן, כאילו שסיפורים אלו נעשו אז בבחינת "נצרכה לדורות". ונר' שנצטוו ירמיהו לכתוב ספר זה בשעת החורבן, בשעה שבני ישראל יצאו מארץ ישראל לגלות, והמלוכה בישראל פסקה, ועלולים להרגיש געה הסוף של עם ישראל. ולכן נכתב ספר זה כדי שיזכרו ימות עולם מאז שהתחיל שושלת המלוכה כשדוד המלך העביר את המלוכה לשלמה עד אחרון המלכים, וידעו מי הם בני ישראל ואיזו היסטוריה מפוארת יש להם ושעתידים לחזור לדרגתם, כי קורבנותינו הם הכל ע"פ השגחה, והחורבן הוא עונש מפני שלא חזרו בתשובה, וכשיחזרו בתשובה יתוקן המצב של עם ישראל.²

מכתב (13) מכתב ת"א

ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלך ויעש לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו.

1 איתא בנב' (בנהרין כא ע"ב, ע"ז סד ע"א) "ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלך, אמר רב יהודה אמר רב, שביקש להולמו (שהשכ בראשו כתר מלכות בית דוד, רשי) ולא הולמתו, וברשיי שם, לפי שהיה שרביט של זהב בתוך חללה מדופן לדופן, ואינה מתיישבת בראשו אלא למי שיש לו חרין בראשו, והיא עדות לבית דוד שכל הראוי למלכות הולמתו, ומי שאינו ראוי למלכות אינה הולמתו" עכ"ל. וכתום' (ע"ז שם ר"ה שהיה מניחה במקום הפליון) "הולמתו פירושו וזה גם גדול ששם אין הראש עגול, והיא היתה עגולה ממש, ואף על פי כן היתה מכוונתו ומיושבת בראשו, עכ"ל.

2 והגם שהיה בזה היה עדות וראיה שראשו של המלך ומחשבותיו, הם להתאים את עצמו לכתר המלוכה של הקב"ה, שכל רצונותיו ומחשבותיו יהיו לרצון לפני הש"ת להנהיג את בניו בדרך הישרה והנכונה, ולהמליך את המלכות של הקב"ה מלך מלכי המלכים על ישראל, ואז יהיה הכתר מתאים עליו. אבל מי שהיה בנצח להתאים את הכתר לראשו, ומי שהיה חושב "אני אמלך", לא היה הולמתו, ולא היתה המלוכה ראויה לו.

3 וכבר כתב הרמב"ן בפירוש התורה עה"פ "לבלתי רום לכבו מאחיו", על האזהרה המיוחדת שהתורה הזהירה את המלך שלא להתנשאות ולא להתנאות, וכמו שכתב הרמב"ם (מלכים פ"ב ח"א): בדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הנדול והיוב הכל בכבודו, כך צוה להיות לבו בקרבו שפל וחלל, שנא' וילבי חלל בקרבו, ולא ינהוג נסות לב בישראל יתר מדאי, שנא' לבלתי רום לכבו מאחיו וכו', לעולם יתנהג בענות יתירה וכו'.

7